

A Német Demokratikus Köztársaság levéltárainak magyar vonatkozású anyagai

Németországi tanulmányutam középpontjában a merseburgi levéltári központnak a XIX. század 50-es és 60-as éveire vonatkozó osztrák—magyar anyaga állott. Ezzel kapcsolatban kiderült, hogy a politikai, ill. külpolitikai vonatkozású anyagnak csupán az 1866-ig terjedő része van az NDK Központi Levéltárának birtokában, míg az ezután forrásanyag jelenleg bizonyos tájékoztatás szerint feltételezhetően a bonni külügyminisztérium irattárában és a nyugat-német levéltárakban van. Így tehát Bismarck és a bécsi porosz nagykövetség magyar szempontból érdekes diplomáciai levelezése — eddig ellenőrizhetetlen állítások szerint — csak ott található.

Ettől eltekintve azonban megállapítható, hogy a merseburgi anyag felbecsülhetetlen értékű a XIX. századbeli magyar történeti problémák feltárása szempontjából. Az anyag értékét fontos tartalma és rendkívüli mennyisége adja meg. Erről néhány példából is jó képet nyerhetünk.

A merseburgi levéltár állagai magyar szempontból három főcsoportra oszthatók: 1. a magyar történeti eseményeket közvetlenül érintő anyag; 2. olyan levéltári okmányok, amelyekben magyar vonatkozású kérdések más nemzetközi problémákkal együtt szerepelnek; 3. olyan anyag, amely nem tartalmaz ugyan közvetlenül magyar vonatkozásokat, de elsőrangú fontosságú a magyar történet szempontjából.

Az első csoportot azok az aktacsomók alkotják, amelyek pl. a Pesten létrehozandó, de megghiúsult porosz kereskedelmi kirendeltség kérdésével foglalkoznak, az 1846—1869-es időszakban.

A második csoportba tartozik az úgynevezett Zitelmann-féle hagyaték, amely igen nagyszámú rendőri és egyéb eredeti jelentést tartalmaz, főleg a múlt század 60-as éveinek lengyel, magyar, olasz stb. forradalmi mozgalmainak különböző mozzanatairól, ezek vezető és résztvevő személyeiről, valamint hatásairól és eredményeiről stb.

A harmadik csoportba sorolhatók a porosz—osztrák vonatkozású, főleg gazdasági kérdésekkel foglalkozó aktacsomók, amelyek, ha közvetett formában is, ugyancsak rendkívül fontosak számos magyar történeti kérdés feldolgozása szempontjából. Ezek az akták többek között a következő anyagokat tartalmazzák:

a) Különböző jelentések, melyek Ausztria gazdasági helyzetét vizsgálják meg porosz szempontból.

b) Akták, amelyek a porosz—osztrák gazdasági ellentétekre vonatkoznak.

c) A Zentralbüro aktái különböző politikai ügyekkel kapcsolatban.

A drezdai országos főlevéltárban, ahol sajnos csak egy nap állott rendelkezésemre, főleg a témára vonatkozó alapkönyvek átnézésére szorítkoztam. Itt a következő érdekes anyagok találhatóak:

a) A szász Külügyminisztérium Béccsel, Berlinnel folytatott levelezése.

b) Beust miniszter szász szolgálatból való kilépésének és osztrák szolgálatba lépésének irattári anyaga.

c) Az egykorú szász hírlapok évfolyamai.

A régi német hírlapok egykorú évfolyamai a legtöbb esetben kiadási helyük városi levéltáraiban vagy könyvtárában találhatóak meg. E hírlapok anyagainak sok esetben a magyar történetkutatás szempontjából is komoly értékük van.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a különböző német tudományos intézetekben, elsősorban azonban a levéltárakban igen nagy mennyiségű anyag áll a magyar történészek rendelkezésére, amelynek megismerése és felhasználása nélkül ma már korszerű történetírást folytatni nem lehet. A nagy osztrák levéltári gyűjtemények mellett célségtelenül ez az anyag alkotja a kutatás második, a jelenlegi helyzetben éppen a legnagyobb nyersanyagállományát.

Gonda Imre